

3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4904>

4. Смокович М. І. Принцип правової визначеності в адміністративному судочинстві: окремі теоретичні засади та практичне застосування. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Одеса: Гельветика, 2020. Вип. 88. С. 116-127.

УДК 372.893

Педагогічні науки

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНСТРУЮВАННЯ ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА ІСТОРІЇ

Мороз І. В.,

науковий співробітник

відділу суспільствознавчої освіти

Інститут педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна

Анотація: В тезах розглядаються психолого-педагогічні аспекти конструювання шкільного підручника історії. Зазначається, що характерною ознакою підручника нового покоління є навчання за його допомогою методів і прийомів учіння, тобто вироблення вміння вчитися, самостійно оволодівати знаннями.

Ключові слова: шкільний підручник, історія, принципи, вміння вчитися.

У процесі конструювання оптимальної моделі підручника системоутворюючу роль відіграє його функціональне навантаження. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, ми прийшли до висновку, що система дидактичних функцій шкільного підручника не може бути раз і назавжди строго визначена. Вона динамічна, рухлива та відкрита, має варіюватися залежно від типу підручника, навчального предмета, дидактичної концепції, актуальних цілей процесу навчання. Велике значення для реалізації функцій підручника, які плануються, трансформуються авторами підручників, має не тільки їх об'єктивна представленість у видах діяльності, а й суб'єктивний чинник – усвідомлення

автором і вчителями-практиками багатоаспектності функцій та поліфункціональності засобів їх реалізації [3].

Обґрунтовано, що реалізація особистісно орієнтованого навчання, історичної реконструкції, трансформаційна, інтегруюча, координаційна та виховна є функціями шкільного підручника історії. Провідною дидактичною функцією сучасного підручника історії визначено *реалізацію особистісно орієнтованого навчання*. Встановлено, що зміст сучасного підручника має будуватись на засадах комунікативно-діяльнісного принципу і бути значною мірою діалогізований, звідси виникає потреба в психологічному супроводі підручника [3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури та результатів констатувального експерименту дозволив з'ясувати та охарактеризувати психологічні основи побудови шкільного підручника історії. Це відображення в його змісті та структурі основних етапів процесу навчання: засвоєння навчального матеріалу та застосування його на практиці; реалізація в підручнику процесуальних аспектів навчання; врахування в підборі навчального матеріалу вікових особливостей учнів.

Встановлено, що в умовах інформаційного суспільства особливої значущості набуває не стільки оволодіння предметними знаннями, скільки формування в учнів уміння та бажання вчитися, виховання потреби в навчанні та самонавчанні упродовж всього життя. Характерною ознакою підручника нового покоління є навчання за його допомогою методів і прийомів учіння, тобто вироблення вміння вчитися, самостійно оволодівати знаннями. Тому в структурі та змісті підручника історії повинні бути засоби організації продуктивної діяльності учнів (дослідницька діяльність учня; використання методу аналогій, порівняння різних точок зору і підходів до висвітлення подій; наявність оцінної позиції щодо навчального матеріалу; рефлексивне осмислення прочитаного тощо) [1].

Створюючи навчальні тексти, автор повинен враховувати деякі закономірності запам'ятовування, а саме особливості надходження інформації в короткочасну й довготривалу пам'ять,

зберігання її там, а також переведення з однієї пам'яті в іншу. Пізнавальний текст підручника не повинен являти собою експрес-інформацію. Матеріал, призначений для довготривалої пам'яті, повинен викладатись в яскравій, образно-емоційній формі, і після нього повинні наводитись приклади, ілюстрації, запитання тощо [2].

Автори підручників повинні використовувати позитивну мотивацію до навчання, планувати навчальний матеріал так, щоб процес навчання ґрунтувався на засадах співробітництва. Матеріал тексту підручника має викладатись таким чином, щоб створювались умови для діалогу між текстом і учнем. А це означає, що текст підручника повинен містити в явному чи прихованому вигляді запитання чи систему запитань; на це запитання можна дати попередню відповідь (висунути гіпотезу) і в тексті повинен бути матеріал для перевірки гіпотези, тобто для самоконтролю [3].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що формуючи зміст шкільного підручника історії, слід додержуватись принципів науковості; цілісності та системності; багатоаспектності; альтернативності; полікультурності; гуманізації; інтегрованості; рефлексивності; доступності і зростаючої складності; соціальної ефективності [3].

Література:

1. Булда А., Мороз П., Мороз І. Методичні засади підручничотворення з історії стародавнього світу: навчально-методичний посібник. К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2007. 216 с.
2. Мороз П., Мороз І. Психологічний аспект концепції шкільного підручника історії. Проблеми сучасного підручника. 2003. Вип.4. С. 201–206.
3. Moroz P., Moroz I. Functions of a history textbook for school in terms of research-based training. Проблеми сучасного підручника. 2016. Вип. 16. С. 223-236.